

ΘΕΑΤΡΟ

«Ο Έπιθεωρητής» του Γκόγκολ στο Έθνικό Θέατρο.

Για κάθε σκηνοθέτη και για κάθε θέατρο που παρουσιάζει τον περίφημο «Έπιθεωρητή», είναι σά να δίνει τις πιο δύσκολες εξετάσεις του. Σά να επιχειρεί το δυσκολότερο της ζωής του ταξίδιου.

Το Έργο του Γκόγκολ έχει τόσο ανθρώπινο πλάτος, τέτοιες καλλιτεχνικές και κοινωνικές συγχρόνως προεκτάσεις, που σηκώνει πλήθος τεχνουργίες για την απόδοσή του. Ποιά απόδοση θα είναι η πλησιέστερη στο πνεύμα του συγγραφέα; Είναι δύσκολο να το πούμε, αν κι' ο ίδιος στην περίφημη αλληλογραφία του δίνει σαφείς υποδείξεις. Νομίζω πως η ειςτότερον στο σκοπό του Έργου, θα είναι εκείνη που θα μας πείσει περισσότερο, εκείνη δηλαδή που θα μας ανεβάσει στον κόσμο των συγχινήσεων, στο δημιουργικό επίπεδο της πρόθεσης του συγγραφέα.

Είδα τον «Έπιθεωρητή» με το ρωσικό θέατρο του Μέγερχολντ καθώς επίσης και με τους ήθοποιους του Ζουβέ στην Κομιντι ντε Σάν-Ζ. Έλυξε όπου ο ίδιος ο Ζουβέ έπαιζε το ρόλο του Χλεστάκωφ. Ο πρώτος στυλιζάρισε τη γελιογραφική πλευρά ως το απόλυτο, φτάνοντας στο σημείο να τους κάνει όλους τους ήθοποιούς του συναγελιακά νευρώσιμα, που παίζουν με συνεχείς σπασμούς ένα είδος φανταστικού θαυμαστές της και τους απουδούς επικριτές. Ο Ζουβέ, Γάλλος περίφημος στο γαλλικό του ρεπερτόριο κι' άνικανος να μπει στο νόημα του ξένου Έργου, παρουσίασε τον «Έπιθεωρητή» σά μια μολιερική κωμωδία, αγκιστρωμένη στην παράδοση της Γαλλικής Κωμωδίας. Παράσταση άποτυχημένη και στο σύνολο και στις λεπτομέρειες, κατά τη γνώμη του. Άλλα με ένδοξη. Με βαθύτατη ένδοξη άποτυχία.

Η διαφορά της παράστασης του Έθνικού μ' εκείνη την άσπεια του Ζουβέ, είναι πως τη δική μας τη χαρακτή-

ριζε η άποτυχία χωρίς ένδοξη. Χωρίς καμιά ένδοξη. Είναι στιγμές που κυριαρχούσε ο νατουραλισμός, άλλες όπου παρεμβαίνανε στοιχεία χιουμοριστικά, σ' άλλες ρεαλιστικά, σ' άλλες του καθόλου θεάτρου, σ' άλλες διαθέσεις για στυλιζάρισμα γελιογραφικό, σ' άλλες βραδύτητα παλαιοντολογική του μονολόγου, σ' άλλες κόλπα ήθογραφικά και σ' άλλες τέλος ελευθερίες ούτοπιστικές. Έπίσης ανάμεσα στην κίνηση και στο λόγο, στη σκηνογραφία και στα κοστούμια, έδλεπε την πλήρη άπουσία κάθε σύνθεσης. Κόσμοι άσυνεινήτοι, όπεράγαν πρωτοβουλιακοί και ξένοι προς άλλλους. Το θέαμα ήταν πως τόσο διαφορετικά, έτερογενή και πολυμορφικά, κι' άχνυετα στοιχεία μπόρσανε να χωρέσουν πάνω σά μια σκηνή για ένα Έργο και για τους ίδιους ήθοποιούς.

Μία παράσταση άσπώνυλη. Ποσά παράγωγι σ' άπογοητεία και δέν ζαιρείς πως να τη δικαιολογήσεις.

Ώστόσο, σημειώνω πως δέν πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα άσστηροί για τους ήθοποιούς και για τους σκηνοθέτες μας. Ο Γκόγκολ είχε δοκιμάσει βαθύτατη άπογοητεία από την πρώτη παράσταση του Έργου του. Σά δοκασμένο, αναφέρουμε τά δυα γράφει ο ίδιος στην αλληλογραφία του, με την έλπιδα πως τά λόγια του μπορούνε να χρησιμέφουν και για τους ανθρώπους του θεάτρου μας και για τó κοινό μας και για μας τους ίδιους κριτικούς.

Κατακρίνοντας τον ήθοποιό Ντιούρ, που πρώτος έπαιζε τó ρόλο του Χλεστάκωφ γράφει:

«... Ο Ντιούρ ούτε κών άνειλήθηκε τί είναι ο Χλεστάκωφ... Τόν έπαιξε σά νήτανε κάποιος γελωτοποιός από τά παρισιά θέατρα. Έγινε ένας κοινός φεύτης, πρόσωπο άχρόσ.

Και παρακάτω:

«Γιά μένα ο Χλεστάκωφ δέν είναι φεύτης επαγγελματίας. Κι' ο ίδιος ζεινάς πως λέει φέματα, και σχεδόν πιστεύει εκείνα που λέει. Είναι κεφάτος: βλέπει πως όλα πάνε περίφημα, τόν άκούνε, κι' αυτό είναι άρκετό ώστε να μιλεί έλεύθερα, να τά λέει χύμα, από την καρδιά

του, και λέγοντας τήν ψευτιά να εμφανίζεται όπως είναι. Γενικά οί ήθοποιοί μας δέν ζαιρούνε να λένε φέματα. Μά λές φέματα, σημαίνει να λές τó φέμα με τόνο τόσο άληθινό, τόσο φυσικό, με τóση άφέλεια, όπως μπορεί κανείς να λεί μόνο τήν άλήθεια. Κι' έδώ άκριδώς έγκριται όλη η κωμικότητα της ψευτιάς.

Και παρακάτω:

«... Ο Χλεστάκωφ δέν έχει τίποτε τó άπότομα ζεκομένο. Άνήκει στον κόσμο των ανθρώπων που δέ διαφέρει καθόλου από τους κοινούς ανθρώπους. Κάποτε μάάλιστα κρατά τόν έαυτό του με άξιοπρέπεια, κάποτε μιλάει και με βαρυτητα, και μόνο στις περιπτώσεις που χρειάζεται έτοιμότητα η χαρακτήρας, φανερωται η λίγο άτιμη και ποταπή του φύση. Οί γραμμές όντος έπαρχου είναι πιο άκίνητες και καθαρές. Οί γραμμές του ρόλου του Χλεστάκωφ είναι πάρα πολύ εύκίνητες, περισσότερο λεπτές, και γι' αυτό είναι δύσκολο να τις σιλλάξεις.

Γιά τήν τελευταία σκηνή, γράφει:

«... Δέν πέτυχε καθόλου. Δέν θέλησαν να με άκούσουν. Τό ξαναλέω και τώρα, η τελευταία σκηνή δέ θάγει έπιτυχία ένόσω δέν καταλάβουν πως όλοι μαζί πρέπει να παρουσιάσουν μια άπολιθωμένη ομάδα, ότι έδώ τελειώνει τó δράμα και τó άντακασιστά η βουθή μιμική. Δυότρία λεπτά πρέπει να μείνει σηκωμένη η αύλαια, όπως τó απαιτούν οί λεγόμενες β ο ο θ έ ς ε ί κ ό ν ε ς.

Είναι καλό να ζαιρούμε πως οί παρανοήσεις των ξένων άριστουργημάτων που γίνονται έδώ, ζγιναν συχνά και στις πατρίδες τους. Και πρέπει για τούτο να δίνουμε πίστωση χρόνου στους ανθρώπους που, σάν τόν κ. Σ. Καραντινό, άγατούν άληθινά τó θέατρο, δουλεύουν άκαύραστα γι' αυτό, και έχουν κάνει άτελείωτες δουλειές για να τó έξυμνήτουν.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ